Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління при Київській школі економіки

KSE Kyiv School of Economics

Бюджетний барометр – квітень 2023

Що вийшло?

1. У квітні **план[1] доходів загального фонду перевиконано на 4,2%.** У цілому доходи загального фонду становили **162,8 млрд грн** (на 10,6 млрд грн більше, ніж у березні). Без урахування міжнародної допомоги надійшло **117,1 млрд грн** (планували 112,4 млрд грн).
2. У квітні **надійшли рекордні суми міжнародної підтримки**. Так, США надали грант в обсязі 1,25 млрд дол. США. Запозичення становили 157,9 млрд грн – 2,7 млрд дол. США від МВФ та 1,5 млрд євро від ЄС.
3. Окрім зовнішнього фінансування, у квітні Мінфін залучив 34 млрд грн від розміщення ОВДП, з яких 15,1 млрд грн – за бенчмарк облігаціями. Уряд і надалі утримався від фінансування видатків за рахунок прямої емісії коштів Нацбанком.

Що не вийшло?

- У квітні Державній митній службі (ДМС) не вдалося виконати планові показники (до бюджету спрямовано на 8,2% менше платежів від митниці, ніж планувалося). Зокрема,за місяць надійшло 25,1 млрд грн "імпортного" ПДВ при запланованих 27,1 млрд грн.
- Нижчими, ніж планувались, були надходження від рентної плати (на 31,1%). Це може бути пов'язано із нижчою від запланованої фактичною ціною природного газу, з якої розраховується рентна плата за користування надрами для видобування природного газу.
- S&P знизило кредитний рейтинг України з CCC+ до CCC через план уряду із реструктуризації боргу у 2024 році.

Що далі?

1. Макроекономічна допомога зовнішніх партнерів залишатиметься важливим фактором стійкості публічних фінансів. На додачу до фінансової підтримки США, ЄС, МВФ та інших держав Японія зобов'язалася надати Україні 3,5 млрд дол. США прямої бюджетної підтримки протягом 2023 року.
2. Уряд буде продовжувати продаж держоблігацій та, ймовірно, нарощувати їхній обсяг через потребу фінансувати видатки, що суттєво зросли після набрання чинності змін до держбюджету у квітні.

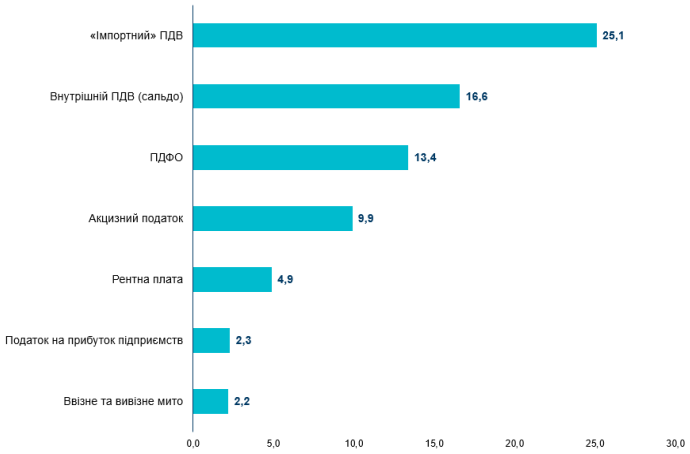
Ключові ризики:

- **Нижча, ніж очікується, зайнятість населення**, що негативно впливає на доходи домогосподарств, а також вищий від очікуваного рівень інтеграції мігрантів за кордоном, створюють ризик недонадходжень "невійськового" ПДФО у наступних податкових періодах *(середній ризик)*.
- **Неповне виконання структурних маяків, установлених в Меморандумі з МВФ**, зокрема неухвалення законопроекту 8401 від 31.01.2023 про повернення до довоєнної моделі оподаткування *(середній ризик)*.
- **Зниження доходів (у порівнянні з плановими) через потенційно нижчі показники інфляції, ніж початково закладено в бюджеті** (НБУ переглянув прогноз інфляції на 2023 рік із 18,7% до 14,8%) *(середній ризик)*.
- **Ускладнення чи припинення роботи "зернового коридору"**, а також **загострення проблем, пов'язаних із обмеженнями імпорту українського продовольства окремими європейськими країнами**, що означатиме менші обсяги сплачених податків експортерами (але водночас і меншу потребу в обсягах відшкодування ПДВ) *(середній ризик)*.

Деталі:

(1) У квітні до загального фонду державного бюджету надійшло 162,8 млрд грн (планували 112,4 млрд грн) з урахуванням міжнародної допомоги. Так грант від США у квітні становив 45,7 млрд грн. Згідно з розписом Міністерства фінансів, **податкові надходження очікувалися на рівні 73,3 млрд грн, а фактично за основними податками загальний фонд держбюджету поповнився на 74,4 млрд грн (рис. 1).**

Рис. 1. Основні податкові надходження загального фонду державного бюджету у квітні 2023 року, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

Показники розпису Міністерства фінансів України за доходами загального фонду державного бюджету за платежами, що адмініструються Державною податковою службою (ДПС), у квітні перевиконано на 6,9%.

Надходження гранту від США сприяло перевиконанню планового показника доходів загального фонду на **44,8%,** оскільки в планових показниках майже всю міжнародну допомогу враховано у фінансуванні, а не в доходах. Другим фактором перевищення фактичних доходів над плановими стало перевиконання на **7,3%** плану податкових надходжень.

У розрізі окремих податків у квітні найбільше перевиконання відбулося з податку на **прибуток підприємств** – на 58,6%

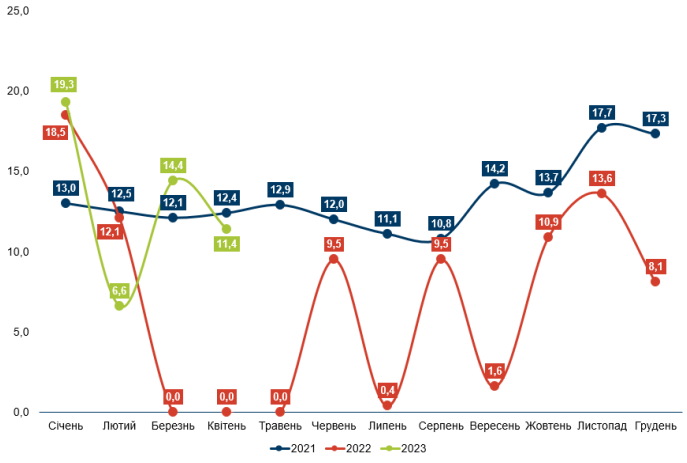
[1] Усі планові показники у бюджетному барометрі враховано згідно з розписом Держбюджету-2023 станом на 1 травня 2023 року.

(надходження склали 2,3 млрд грн), що може бути пов'язано зі сплатою деякими платниками сум зобов'язань наперед. Також надійшло 9,9 млрд грн акцизного податку, що означає перевиконання плану надходжень на 33,1%. Це може бути пов'язано із активізацією внутрішнього виробництва підакцизних товарів. Надходження **ПДФО** перевищили планові на 13,8% і становили 13,4 млрд грн, що, крім традиційних військових причин, можна пояснити тим, що 21% бізнесів, за результатами опитування ЄБА, роблять авансові та бонусні виплати своїм працівникам.

Надходження від **рентної плати** становили лише 4,9 млрд грн (згідно з розписом очікувалося 7,1 млрд грн, тобто недовиконання становить 31,1%), що може бути пов'язано із зниженням фактичної ціни природного газу, з якої розраховується рентна плата за користування надрами для видобування природного газу.

Водночас у квітні знову не вдалося досягнути планових показників із надходження **ПДВ**. Зокрема, надійшло 25,1 млрд грн "імпортного" ПДВ при запланованих 27,1 млрд грн, що, ймовірно, може бути пов'язано зі зменшенням доходів домогосподарств та поступовим зниженням споживання імпортних товарів. При цьому надходження від "внутрішнього" ПДВ (сальдо) перевищили планові показники: надійшло 16,6 млрд грн при очікуваних 16,1 млрд грн (+3,1%). Відшкодування ПДВ у квітні становило 11,4 млрд грн, що на 1 млрд грн менше, ніж у квітні 2021 року, тоді як у квітні 2022 року відшкодування взагалі не проводилися (рис. 2).

Рис. 2. Бюджетне відшкодування ПДВ у 2021-2023 роках, млрд грн

Джерело: Міністерство фінансів України

(2) За підсумками 2022 року прибуток НБУ до розподілу сягнув 91 млрд грн, із яких рекордні 71,9 млрд грн у квітні перераховані до державного бюджету. До загального фонду надійшла частина в обсязі **35,9 млрд грн** (згідно з розписом планувалося надходження 35,5 млрд грн). Таку ж суму прибутку зараховано до спеціального фонду Державного бюджету. Її буде спрямовано на фінансування видатків Фонду ліквідації наслідків збройної агресії, а саме відновлення об'єктів критичної інфраструктури та компенсацію населенню за втрачене житло.

(3) Касові **видатки** загального фонду державного бюджету у квітні становили **229,7 млрд грн** або 104,3% від розпису звітного періоду. Видатки загального фонду держбюджету у квітні планували[2] на рівні 220,2 млрд грн, і найбільшою статтею було фінансування програм Міністерства оборони України (100,8 млрд грн), із яких 51,2% становила оплата праці (51,6 млрд грн). На програми Міністерства соцполітики планувалося спрямувати 40,4 млрд грн (із них 22,7 млрд грн або 56,1% припадає на трансферт Пенсійному фонду). На програми Міністерства охорони здоров'я планувалося виділення 13,5 млрд грн, з яких 11,8 млрд грн (87,1%) мали піти на програму державних гарантій медичного обслуговування. Ще 13,7 млрд грн мало бути спрямовано на обслуговування державного боргу. Загалом згідно з плановими показниками у квітні на сектор оборони та безпеки мало бути спрямовано 52,8% всіх видатків, на програми Мінсоцполітики - 18,3% видатків.

(4) Фактичний дефіцит державного бюджету у квітні становив **32,6 млрд грн**, а сукупно за перші чотири місяці 2023 року – **252,9 млрд грн**. Дефіцит загального фонду у квітні склав **65,6 млрд грн**, що **1,6 рази менше планового показника**. У січні-квітні загальний фонд державного бюджету було виконано з дефіцитом **310,3 млрд грн**, що в 1,8 рази менше, ніж передбачено розписом (**560,1 млрд грн**). Нижчого дефіциту державного бюджету у квітні відносно планового показника вдалося досягти зокрема за рахунок залучення грантів у розмірі **1,25 млрд дол. США або 45,7 млрд грн,** що становив **28,1%** від доходів загального фонду держбюджету у квітні.

(5) У квітні до державного бюджету надійшло **159,3 млрд грн (4,3 млрд дол США в еквіваленті)** макрофінансової допомоги. Зокрема **2,7 млрд дол. США (98,7 млрд грн)** від МВФ та **1,5 млрд євро** (**60,6 млрд грн**) від ЄС.

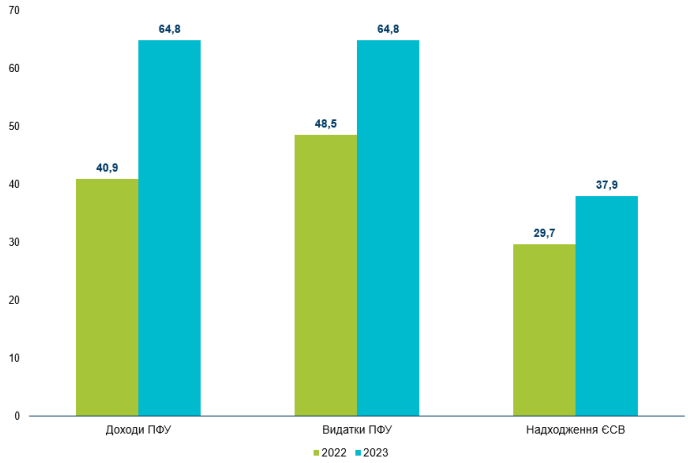
(6) Окрім зовнішнього фінансування, у квітні Мінфін залучив **34 млрд грн** від розміщення ОВДП, з яких **15,1 млрд грн** – за бенчмарк облігаціями. Максимальна ставка розміщення - **19,6%**. У квітні також залучено **8,9 млрд грн** від облігацій, номінованих в іноземній валюті. Проте обсяги погашення за облігаціями були на 6,2 млрд грн більшими ніж вдалося залучити на внутрішньому борговому ринку.

(7) У квітні 2023 року доходи місцевих бюджетів від джерел, які адмініструються ДПС, становили 36,3 млрд грн (на 45,0% більше, ніж у квітні 2022 року). Кабмін розширив перелік пріоритетних видатків, за якими здійснюються платежі казначейством та його територіальними органами в особливому режимі в умовах воєнного стану. Тепер до переліку увійшли видатки на відновлення пошкоджених або знищених внаслідок збройної агресії об'єктів, що забезпечують життєдіяльність територіальних громад.

(8) Сукупні надходження від ЄСВ у квітні 2023 року збільшилися на 27,6% або на 8,2 млрд грн у порівнянні з квітнем 2022 року та становили 37,9 млрд грн (рис. 3). Збільшення відбулося за рахунок трьох факторів: 1) ефект бази - у квітні 2022 року спостерігалося зниження надходжень від ЄСВ у зв'язку з війною; 2) вищий обсяг внесків за військовослужбовців через збільшення їхньої кількості; 3) вища мінімальна заробітна плата у квітні 2023 році, ніж була у квітні 2022 року, й становить 6700 грн.

[2] Інформація про фактичне виконання бюджету за видатками в розрізі програм буде оприлюднена пізніше та проаналізована додатково.

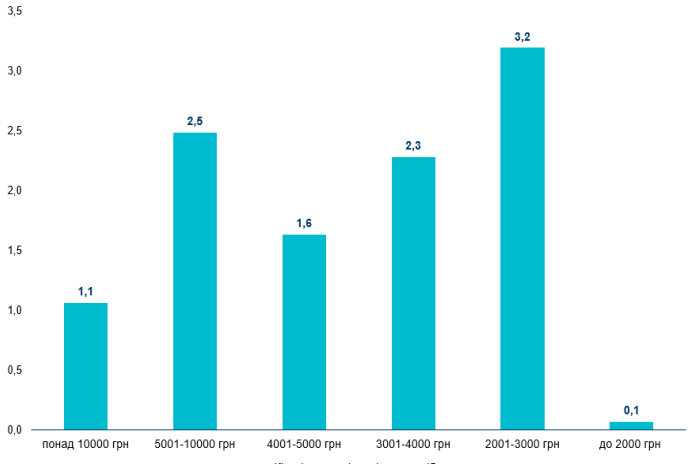
Рис. 3. Доходи та видатки Пенсійного фонду, надходження ЄСВ у квітні 2022-2023 років, млрд грн

Джерело: Пенсійний фонд України, Міністерство фінансів України

(9) Доходи Пенсійного фонду у квітні 2023 року збільшилися на 58,4% у порівнянні з відповідним періодом 2022 року до 64,8 млрд грн як через підвищення власних доходів ПФУ від ЄСВ, так і через нові повноваження Фонду з виплати житлово-комунальних субсидій та допомог у межах соціального страхування. Так, ПФУ отримав з державного бюджету 5,3 млрд грн для виплати субсидій та пільг на житлово-комунальні послуги, а з надходжень від ЄСВ - 2,3 млрд грн на виплати з соціального страхування. З держбюджету до Фонду на фінансування пенсійних та інших пов'язаних виплат у квітні 2023 року спрямовано 20,8 млрд грн, що на 42,8% більше минулорічного. Вже у квітні Пенсійний фонд спрямував на пенсійні виплати 57,1 млрд грн, що на 17,7% більше, ніж в аналогічному періоді минулого року (рис. 3). Станом на 1 квітня 2023 року середня пенсія становить 5 238,25 грн, що на 867,8 грн вище, ніж у минулому році через індексацію пенсій, а загальна чисельність пенсіонерів - 10,7 млн (рис.4).

Рис. 4. Розподіл пенсіонерів за розмірами їхніх пенсій станом на 1 квітня 2023 року, млн осіб

Джерело: Пенсійний фонд України

Таблиця 1. План та факт виконання державного бюджету (за загальним фондом) у 2023 році, млрд грн

Показник	Січень		Лютий		Березень		Квітень	
	план	факт	план	факт	план	факт	план	факт
Доходи, в т.ч.	***69,6***	***104,4***	***77,0***	***132,2***	***101,8***	***152,2***	***112,4***	***162,8***
ПДФО	10,6	11,3	11,6	13,0	11,9	13,3	11,8	13,4
Податок на прибуток	1,4	1,2	4,1	7,4	22,1	26,2	1,5	2,3
Рентна плата за користування надрами	5,2	5,6	7,0	2,7	6,7	7,7	7,1	4,9
Акцизний податок	4,7	5,3	6,1	7,0	7,1	9,8	7,4	9,9
«Внутрішній» ПДВ (сальдо)	20,0	11,8	14,8	15,1	16,7	10,0	16,1	16,6
«Імпортний» ПДВ	22,6	24,4	26,8	27,1	31,0	29,3	27,1	25,1
Ввізне і вивізне мито	1,7	2,0	2,2	2,3	2,4	2,7	2,0	2,2
Видатки	***227,7***	***183,6***	***245,6***	***226,7***	***246,1***	***225,2***	***220,2***	***229,7***
Дефіцит (-) / профіцит (+)*	***-158,6***	***-78,9***	***-168,0***	***-93,2***	***-144,6***	***-72,6***	***-106,6***	***-65,6***
Джерела фінансування дефіциту								
Чисті запозичення	279,4	147,3	55,6	31,8	37,8	127,8	195,1	147,3
Запозичення	*292,5*	*160,1*	*93,3*	*66,7*	*96,3*	*176,8*	*233,2*	*193,3*
Погашення	*-13,1*	*-12,8*	*-37,7*	*-34,9*	*-58,5*	*-49,0*	*-38,1*	*-46,0*

* розмір дефіциту не дорівнює арифметичній різниці між доходами та видатками, оскільки на розмір дефіциту додатково впливає обсяг надання кредитів з державного бюджету, та їх повернення
Джерело: Міністерство фінансів України, розрахунки Центру

Таблиця 2. Зовнішні джерела залучення фінансових ресурсів* за січень-квітень 2023 року

Джерела	Обсяг, млрд грн (млн дол. США; млн євро; млн канад. дол.)
Програми макрофінансової допомоги від ЄС на 2023 рік	₴237,7 (€6000)
Позики Уряду Канади	64,2 (CA$2400)
Кошти МВФ в рамках чотирирічної програми розширеного фінансування EFF	₴99 ($2700)
Позика МБРР у рамках Четвертого додаткового фінансування проекту «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні»	₴18,3 ($499,3)
Позика МАР у рамках проекту «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні»	₴6,0 (€152)

*за виключенням грантів
Джерело: Міністерство фінансів України

Таблиця 3. Основні показники фінансування державного бюджету, млрд грн

Показники	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Наростаючим підсумком (січень-квітень)
Всього надійшло, у т.ч.:	160,1	66,7	176,8*	193,3	**596,9**
у % до плану (за весь період)	*54,7*	*71,5*	*183,5*	*82,9*	***83,4***
Від розміщення ОВДП (всього), у т.ч.:	41,4	42,6	53,7	34,0	**171,7**
у гривнях	*38,8*	*30,5*	*36,3*	*25,1*	***130,7***
у іноземній валюті у перерахунку в грн (млн дол. США+ млн євро)	*₴2,6 ($40,2+€29,4)*	*₴12,1 ($268,5+€57,5)*	*₴17,4 ($476,4)*	*₴8,9 ($242,6)*	***₴41,0 ($1027,7+€86,9)***
Із зовнішніх джерел	118,7	24,1	123,1	159,3	**425,2**
Платежі з погашення державного боргу	12,8	34,9	49,0	46,0	**142,7**
у % до плану (за весь період)	*97,7*	*92,6*	*83,8*	*120,7*	***96,8***
Платежі з обслуговування	0,6	12,0	11,6	13,9	**38,1**
у % до плану (за весь період)	*28,6*	*114,3*	*78,4*	*101,5*	***92,7***

*показник оновлений через арифметичне уточнення заокруглення суми
Джерело: Міністерство фінансів України, розрахунки Центру

Таблиця 4. Помісячна динаміка фінансування державного бюджету

Показники	Січень	Лютий	Березень	Квітень
Загальна сума запозичень, млрд грн	160,1	66,7	176,8	193,3
Всього запозичено, % за січень-квітень	26,8	11,2	29,6	32,4
Від розміщення ОВДП, % за січень-квітень	24,1	24,8	31,3	19,8
Запозичено із зовнішніх джерел, % за січень-квітень	27,9	5,7	29,0	37,5
Платежі з погашення державного боргу, % за січень-квітень	9,0	24,5	34,4	32,2
Платежі з обслуговування, % за січень-квітень	1,6	31,5	30,5	36,5
Різниця між запозиченими фінансовими ресурсами і видатками на погашення та обслуговування державного боргу, млрд грн	146,7	19,8	116,1	133,4

Джерело: Міністерство фінансів України, розрахунки Центру

* * *

Автори:
Юлія Маркуц, Ліна Задорожня, Тарас Маршалок, Інна Студеннікова, Дмитро Андрієнко,
Центр аналізу публічних фінансів та публічного управління при Київській школі економіки